

Zwolle, Oosterkerk 23 juni 2019, Ds. Elly Urban

Gemeente van Christus,

Gevangen zijn. Ik dacht na over die vraag hoe je als mens gevangen kunt raken, je gevangen kunt voelen in het leven. Als je met die vraag in je achterhoofd wat door de krant bladert wordt je overspoeld met schrijnende situaties. Kinderen van IS strijders, gevangen gehouden, en aan de andere kant mensen die zo gevangen zijn in hun eigen angst en wantrouwen dat er geen ruimte is om in mededogen plaats te maken voor deze kinderen.

Jongeren die in de afgelopen tientallen jaren in de jeugdzorg te maken kregen met mishandeling en vernedering, een systeem waar ze niet uit konden vluchten en waarvan ze de rest van hun leven gevolgen kunnen meedragen. Medewerkers in diezelfde zorg die zichzelf gevangen kunnen voelen in onmacht en regels, waar ook zij niet zomaar aan kunnen ontsnappen.

Mensen gevangen in armoede, waardoor alle ademruimte je wordt ontnomen door de zorg om te overleven. En zomaar word je zelf gevangen in somberheid en cynisme, en dat wilde ik vanochtend ook niet. Want er zijn ook genoeg mooie voorbeelden van mensen die in beweging komen en opstaan in zulke knellende situaties. Ik zag een uitnodiging langskomen voor een theaterstuk De Omzieners, volgend weekend hier in Zwolle, waarin ik iets van ruimte en bevrijding herken.

Professionele theatermakers maken theater samen met mensen die in armoede leven, en zo stappen beide groepen als het ware een nieuwe ruimte binnen. Even de armoede achter je laten, en als mens op een heel andere manier gewaardeerd en uitgedaagd worden. En even uit je professionele theaterbubbel stappen naar plaatsen van armoede waar je misschien niet eens weet van hebt. Ik ga maar eens proberen een van die voorstellingen mee te maken.

Bij dit Bijbelverhaal, over de man en zijn demonen, moest ik denken aan dit schilderij De Schreeuw. Indringend komt het beeld op je af van de mens die gevangen zit, in een systeem waar je niet los van komt, in een relatie waar je kapot aan gaat, in je eigen lichaam, je eigen hoofd, je eigen emoties, denkbeelden, angsten.

Een man door demonen bezeten. Hij wordt zo getekend dat alle menselijkheid van hem verdwenen lijkt te zijn. Hij draagt al geruime tijd geen kleren meer. Hij verblijft op plaatsen van eenzaamheid, niet in een huis maar in de rotsen. In rotsgraven zelfs, de plaats van de doden. Hij schreeuwt tegen Jezus en is bang pijn gedaan te worden. Daar heeft hij ervaring mee, want het verhaal vertelt ook dat hij voor de veiligheid gewoonlijk aan handen en voeten werd geboeid. Geboeid door andere mensen, en de geest die hem uit die boeien los laat breken maakt het niet veel

beter, want die geest drijft hem naar de eenzaamheid en de dood. Geen wonder dat hij het uitschreeuwt.

Jezus vraagt hem naar zijn naam. Spreekt hem aan als mens, een mens die een naam draagt, een mens van wie je antwoord verwacht, gezien, serieus genomen. Maar deze mens kent zelfs zijn naam niet meer. Legioen, zegt hij. Een legioen, een heel leger, een legioen is een Romeinse legereenheid van duizenden manschappen. Deze man is zichzelf niet meer, een leger van boze geesten heeft beslag op hem gelegd. De vernietigende kracht van die geesten wordt nog duidelijker als ze in de varkens, trekken en de helling afstormen, de dood tegemoet.

Het verhaal over Jezus die in een mens, die als een gekooid en getergd wezen leeft, toch weer de mens herkent en terughaalt, gaat niet alleen over de ontmoeting tussen mensen, maar laat ook een laag zien van de ontmoeting tussen machten die de mens overstijgen.

Jezus is op niet-joods grondgebied, het gebied van de Gerasenen. Dat is niet zomaar een toeristisch uitstapje, het verhaal wil uitdrukken dat de macht en invloed van Jezus van het begin af aan al over menselijke grenzen heen gaat. De demonen schreeuwen dat ze niets met deze Jezus te maken willen hebben, Jezus die ze aanspreken als Zoon van de allerhoogste God. Het gaat hier over een botsing van machten.

Voor ons is dit best lastig te peilen, we zijn niet zo vertrouwd met die wereld van machten en geesten, een wereld die voor de eerste hoorders van dit verhaal van Lukas juist heel vanzelfsprekend was. De zichtbare en onzichtbare wereld, krachten waartegen je jezelf beschermt, bijvoorbeeld via amuletten en allerlei rituelen, dit was het gangbare wereldbeeld. Ons wereldbeeld is veranderd, de zichtbare wereld, de feiten en de wetenschap, zijn naar de voorgrond geschoven, wat niet wil zeggen dat wij nu alle verklaringen in handen hebben, laat staan dat wij de wereld kunnen beheersen of naar onze hand zetten. Er is nog steeds van alles dat ons gevangen maakt, alleen noemen wij die machten misschien anders.

In de Bijbel worden de demonen en de onreine geesten verbonden aan de diepste macht van het kwaad, van de duivel, de tegenstander van God en het goede.

In dit verhaal botsen de kwade en de goede macht, en het is ook glashelder hoe dat afloopt. De demonen trekken in de varkens, onreine dieren voor de joden, en vernietigen zichzelf. De man wordt weer mens, en zit gekleed en wel rustig, bij zijn volle verstand, aan de voeten van Jezus. Zijn volksgenoten kunnen niet anders dan constateren dat hij gered is.

Het liefst wil de man met Jezus meegaan, maar Jezus vraagt hem te blijven waar hij is, in zijn eigen land, om te getuigen van wat God voor hem heeft gedaan. Zo wordt hij een boodschapper van het goede, van redding en bevrijding.

Via deze man komt het verhaal zo misschien weer iets dichterbij naar onszelf toe. Het gaat niet alleen over een botsing tussen goede en kwade machten, het verhaal gaat over een mens, en zo ook over jou en mij.

Een verhaal van hoop, een uitnodiging om te geloven in het goede, dat dat sterker is. Iets wat in sommige situaties overigens ook heel lastig te geloven of te zien is, als we zelf heel sterk gevangen zitten in iets wat niet zo gemakkelijk te doorbreken of te genezen is. We moeten dit verhaal niet misbruiken als een simpele formule dat er een soort instantbevrijding is voor ons allemaal. De vragen over de macht van het kwaad in onze levens blijven weerbarstig. En ook die genezen man zal nog genoeg hobbels op zijn weg zijn tegengekomen in de confrontatie met de angst en de ontzetting van zijn volksgenoten.

Het mooie van dit verhaal is wel dat het ons als het ware uitnodigt om mee te bewegen: om ruimte te geven aan het goede, om op te staan tegen kwade machten die ons klein houden, die onze menselijkheid bedreigen. Om de ander te zien en aan te spreken als mens. Straks horen we nog iets over Stichting Present, waar we voor collecteren. In het werk van die stichting komt hiervan ook iets tot uitdrukking, dat het goede zichtbaar wordt in de ontmoeting van mens tot mens.

Zo meteen vieren we de maaltijd van de Heer. Als een bevestiging dat we zelf gered zijn, gered van dood en kwaad, gered om als mens aan de voeten van Jezus te zitten. En als een uitnodiging om het verhaal van alles wat God voor ons heeft gedaan verder te brengen. Om het goede de ruimte te geven. Laten we zo brood en wijn delen, als tekenen van het goede leven.

Amen